

Groene Long te Kuurne

Eerste natuurrijk park in Vlaanderen

De 'Groene Long' is een natuurrijk park van ongeveer 7 ha in de gemeente Kuurne (West-Vlaanderen) en situeert zich te midden van het sterk verstedelijkte landschap van de regio Zuid-West-Vlaanderen. Het park werd aangelegd in de periode 1997-1999 op gronden die oorspronkelijk bestemd waren als woonuitbreidingsgebied. Ongeveer 20 jaar na datum bezochten we de 'Groene Long' opnieuw in aanwezigheid van omgevingsambtenaar Jean Marie Ongenaert en natuurbeheerder Danny Depypere, beiden werkzaam bij de gemeente Kuurne. Ook Jean-François Van den Abeele van ontwerp bureau Fris in het landschap was aanwezig. Hij was destijds verantwoordelijk voor het ontwerp van de 'Groene Long'. Het park is geëvolueerd tot een uniek lappendeken van verschillende biotopen met een grote structuurvariatie en biodiversiteit.

Tekst en interview Jos De Wael • Foto's Danny Depypere | gemeente Kuurne | VVOG

NEC, Natuureducatief Centrum Het Slot

Oudstrijderslaan

Overzichtsplanning van de Groene Long met de verschillende terreineenheden

Situering van de Groene Long temidden van de dichte bebouwing ©google

Woonzone wordt park

Het terrein waar zich nu de 'Groene Long' bevindt, was op de oorspronkelijke gewestplannen (1972) ingekleurd als woonuitbreidingsgebied. In 1991 werd door het toenmalig gemeentebestuur een Gemeentelijk Structuurplan 'Kuurne 2000' goedgekeurd waarin onder meer aandacht werd besteed aan groenvoorziening en de ontwikkeling van meer groen in de sterk verstedelijkte gemeente. Eén van de projecten die voorgesteld werden, was de omvorming tot groene zone van het woonuitbreidingsgebied in de wijk Leiehoek. In

eerste instantie werd een Bijzonder Plan van Aanleg ('BPA n°24, Kerkweg') opgemaakt waarbij de bestemming werd gewijzigd (MB van 1 september 1997). Aansluitend werd ook het Gewestplan gewijzigd en werd het woonuitbreidingsgebied definitief omgevormd tot recreatief parkgebied (10 november 1998).

Historiek

Het gebied in de wijk Leiehoek (in het zuidoosten van de gemeente) waar het nieuwe park zou komen, had een oppervlakte van ruim 7 ha. Centraal door het gebied liep van west naar oost een gracht die tot begin 1997 nog sterk vervuild was. Ten noorden van de gracht lagen vooral akkers, ten zuiden hoofdzakelijk weilanden. Met het oog op de realisatie van een park werden in de periode 1990-1997 alle gronden systematisch aangekocht door de gemeente. De eerste aanplantingen met bomen dateren reeds van 1991.

Jean Marie Ongenaert: "Het bosgedeelte is eigenlijk het oudst beplante deel van het park. Vanaf 1991, toen de gemeente de eerste grondaankopen gedaan had, wilde men

meteen beginnen met aanplanten. Ieder jaar werden hier bomen geplant in het kader van een geboortebosactie. Alle bomen mooi op een rij en per soort."

Natuurlijk park

De realisatie van de 'Groene Long' als parkgebied was destijds een uitzonderlijk project. Niet alleen omwille van het feit dat een woonuitbreidingsgebied omgevormd werd tot parkgebied maar ook op vlak van de natuurlijke inrichting van het park. De Kuurnse adviesraad voor Milieu en Natuur en Intercommunale Leiedal hadden een basisschets gemaakt met een aantal randvoorwaarden: er moest gestreefd worden naar een evenwicht tussen ecologische, recreatieve, educatieve en maatschappelijke functies. Op basis hiervan werd gezocht naar een ontwerper die een visie moest uitwerken voor de uitbouw van een 'natuurpark'. De opdracht werd toegewezen aan ontwerp bureau Fris in het landschap dat voorstelde om van bij de aanvang verschillende disciplines te betrekken bij de voorstudie van het project, onder meer een bioloog.

Eikendreef

Speelheuvel, ook bekend als de teletubieberg

Jean-François Van den Abeele: “De ‘Groene Long’ kan zeker beschouwd worden als een voorloper op vlak van de inrichting van ‘natuurrijke’ parken in Vlaanderen. Het park werd in feite avant-la-lettre ingericht volgens de principes van HPG met aandacht voor natuur, milieu en mens. Er werd rekening gehouden met de bodemeigenschappen en de potenties voor natuurontwikkeling en ook het principe van een gesloten grondbalans en natuurtechnische milieubouw werden in de ‘Groene Long’ reeds toegepast. En in dit verband wens ik het belang te onderstrepen van de samenwerking met bioloog Johan Heirman, wat essentieel was voor het bepalen van de potenties op vlak van natuurontwikkeling.”

Jean Marie: “Reeds 20 jaar geleden hanteerde onze gemeente als pionier in Vlaanderen een aantal zorgvuldigheidsprincipes die vandaag als vanzelfsprekend beschouwd worden. Bij de realisatie van de ‘Groene Long’ werd puin van afgedankte betonpalen van de openbare verlichting ter plaatse verwerkt om te gebruiken als fundering van de hoofdweg. Voor aanvang van de werken werd een werfcirculatieplan opgesteld zodat de bodem in grote delen van het park niet gecompacteerd kon worden.”

Het basisplan

Op basis van de aanwezige vegetatie, de bodemtextuur, het reliëf en de vochtklasse werden biologische geschiktheidskaarten opgemaakt met aanduiding van de meest geschikte plaatsen voor de inrichting van onkruidakkers en tweejarige ruigten, de lokalisatie van de boomgaard, de aanleg van de vijver en het moerasgebied en voor de zones

met schralere begroeiingen. Het terrein bleek zeer geschikt voor een gevarieerde en contrastrijke vegetatie met zowel natte als droge, voedselarme en voedselrijke milieus. De afwezigheid van waardevolle begroeiingen verhoogde de vrijheid van de ontwerper. Hierna worden de belangrijkste terreineenheden opgelijst (zie ook plannetje).

Infocentrum en speelheuvel

Vlakbij de hoofdingang aan de Oudstrijderslaan bevindt zich het natuureducatief centrum (NEC) ‘Het Slot’, dat geopend werd in 2001. Het gebouw wordt gebruikt voor de opvang van kleine groepen en de organisatie van een kleine tentoonstelling. Dit organisch gebouw werd opgetrokken met duurzame bouwmaterialen gecombineerd met ecologisch verantwoorde bouwwijzen (leembouw, grasdak, aanwending van alternatieve energievormen).

Speelheuvel

Vlakbij ‘Het Slot’ werd een speelheuvel aangelegd in gazon (2561 m²) met een pad in spiraalvorm dat tot de top leidt. Daar heeft men zicht op het hele park. Voor het creëren van de hoogte werd de grond gebruikt van de vijvers en poelen die uitgegraven werden.

Vijver

De gracht van weleer die het gebied opsplijt in een noordelijk en een zuidelijk deel werd op verschillende plaatsen verbreed tot een heuse langgerekte vijver met langs de noordzijde zacht hellende oevers met deels moerasvegetatie en op andere plekken rietvegetatie. Eén oever werd behouden zodat de bestaande waardevolle moerasvegetatie van daaruit kon uitbreiden.

Poelen

In het noordelijk deel werd de walgracht van de voormalige hoeve uitgegraven. Er werden archeologische restanten gevonden van o.a de vroegere dorsvloer.

Graslanden

Verspreid over het terrein bevinden zich verschillende hooilanden en ruigten. In het noordelijk en oostelijk deel van het park liggen weilanden die begraaasd worden door ezels. Deze hoger gelegen graslanden vertoonden een ongeschonden bodemprofiel en werden daarom niet vergraven.

Boomgaard

In het noordelijk deel werd een hoogstamboomgaard (2663 m²) aangelegd met 35 fruitbomen van vooral oudere appel-, peren-, pruimen- en kersenrassen. De boomgaard, tijdens lente en zomer begraaasd door schapen, werd omgeven door een meidoornhaag en een ‘s zomers droogvallende gracht.

Akker

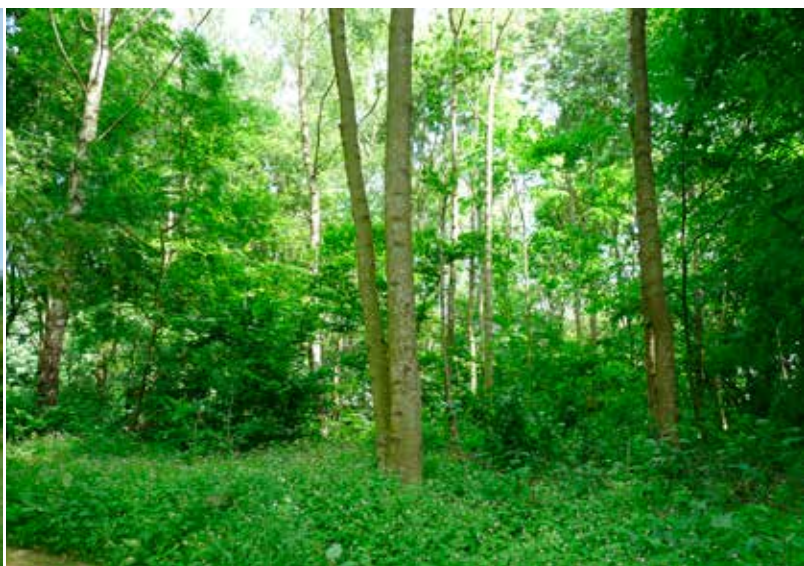
In de buurt van de boomgaard ligt een educatief ingerichte akker waar verschillende graangewassen en oude cultuurgewassen, waaronder vlas, geteeld worden. Ieder jaar wordt per strook aan vruchtwisseling gedaan en wordt het effect op de spontane akkerflora nagegaan.

Knotbomen

De zuidelijke rand van de vijver wordt afgeboord door een zestigtal knotwilgen. Een nog groter aantal knotbomen, waaronder ook andere soorten als eik, es, els, haagbeuk en veldesdoorn zijn terug te vinden in het noordelijk parkgedeelte.

Zicht vanop de heuvel

Bos

Bos

Minder dan een kwart van de 'Groene Long' is bosgebied. Het grootste aaneengesloten gedeelte daarvan situeert zich in het oosten.

Holle weg

In het zuidelijk gebied tussen hooiland en weiland werd een holle weg aangelegd, eigenlijk een atypisch landschapselement in deze vlakke regio.

Jean-François: "Een geslaagde ingreep was zeker de aanleg van een holle weg waarbij het interessant was om te zien hoe verschillend de vegetatie zicht ontwikkelt op de zuidzijde en de noordzijde van het talud."

Aanleg

Verspreid over het parkgebied werden voor de aanleg verschillende ingrepen gedaan in het oorspronkelijk weide- en akkergebied.

“Met onze tuin palend aan dit mooie stukje Kuurne, hebben we dit gebied weten evolueren van een weidelandschap naar een natuurgebied waar het aangenaam vertoeven is. Een gevarieerd en divers gebied, dat rust uitstraalt en waar we graag eens wandelen. Een ware verrijking voor de gemeente en zeker het ontdekken waard. En dankzij de deskundige aanpak van Danny is het een mooi stukje natuur in voortdurende ontwikkeling.”

Chris Delneste, schepen van leefmilieu

Verschraling door afgraven

De voedselrijke bouwlaag werd op heel wat plaatsen afgegraven. Ten zuiden van de gracht, op de relatief ongestoorde en weinig bemeste weilanden, werd plaatselijk ongeveer 15 cm afgegraven. Op de voedselrijke percelen ten noorden werd de bovenlaag plaatselijk tot 30 cm diep afgegraven. In totaal werd ongeveer 3000 m³ teelaarde verwijderd.. Het grondverzet is gebeurd volgens de principes van milieutechnische natuurbouw.

Jean-François: "Het verschrallen van de bodem om een grotere variatie aan flora te krijgen is een praktijk die in de 'Groene Long' tot spectaculaire resultaten heeft geleid. Oplopend van de grachtkant (-70 cm tot -10 cm op een strook van 20 meter) werd eenmalig een mengsel van inheemse kruidachtigen ingezaaid met als resultaat een bijzonder fraaie vegetatie en een populatie van rietorchis, die intussen ook andere terreindelen heeft gekoloniseerd".

Een negatieve ontwikkeling die moet opgevolgd worden is de uitbreiding van riet in deze waardevolle moeraszones.

Aanleg vijver en moeras

De bestaande gracht werd op verschillende plaatsen verbreed tot een vijver (met zachte en steile oevers). Voor de aanleg van de vijver- en de moeraszone alsook voor het creëren van een holle weg werd ongeveer 7000 m³ grond afgegraven. Een groot deel van deze grond werd gebruikt voor de aanleg van de speelheuvel.

Inzaai

Bij de aanleg werden op verschillende plaatsen inheemse kruidachtige mengsels ingezaaid.

Daarbij werd rekening gehouden met de aanbevelingen van de bioloog. In het noordelijk deel werden verschillende bloemenmengsels uitgetoet. Op de relatief ongestoorde en weinig bemeste zones in het zuiden werd na verschraling door afvoer van de bovenlaag gerekend op de spontane ontwikkeling van planten uit de aanwezige zaadbank. Hier verloopt de evolutie naar bloemenrijk hooiland wat langzamer en minder spectaculair.

Jean-François: "Over het inzaaien van kruidachtige planten wil ik wel nog dit zeggen. We hebben dat niet lichtzinnig gedaan en hebben ons in de planningsfase laten bijstaan door een bioloog. Omdat de biodiversiteit op veel plaatsen zo snel achteruitgaat, kan deze techniek zeker zinvol ingezet worden in parken. In natuurgebieden is dit soort ingrepen uiteraard niet wenselijk."

Wijziging bodemkarakteristieken

Op één plaats in het park werden zelfs de bodemkarakteristieken gewijzigd om een bepaald effect te bekomen. Om een vegetatie van kalkrijke bodems te verkrijgen, werd plaatselijk dolomiet aangebracht. Deze ingreep had niet het verwachte resultaat wegens een te geringe dikte van de kalklaag.

Consequent beheer

Het dagelijks beheer van de 'Groene Long' is in de deskundige handen van Danny Depypere die sinds 1999 in dienst is bij de gemeente Kuurne. Hij heeft zijn kantoor in het park (in het Natuur Educatief Centrum 'Het Slot'). Danny is ook verantwoordelijk voor de opvang van de bezoekers.

Rietorchis

Akkerflora

Danny Depypere: “Toen de gemeente Kuurne in 1999 een beheerder zocht voor het nieuwe park was ik meteen kandidaat. Via zelfstudie en het volgen van bijkomende cursussen (o.a. bos- en natuurbeheer) én door proefondervindelijk aan de slag te gaan op het terrein, verwierf ik meer en meer kennis inzake natuurbeheer.”

Jean-François: “We hebben bij de gemeente gepleit voor het aanstellen van een beheerder met kennis van zaken én met een hart voor zijn job. Het consequent volgehouden beheer door Danny Depypere is een van de belangrijkste zaken die gemaakt hebben dat de ‘Groene Long’ geëvolueerd is tot een succesvol project.

Danny Depypere: “Het is inderdaad heel belangrijk om het beheer van een park zoals de ‘Groene Long’ te bekijken over een langere periode. Door middel van aangepaste en volgehouden beheermaatregelen zoals hooilandbeheer (tweemaal per jaar (selectief) maaien en afvoeren van het maaisel!), ruigtebeheer (eenmaal om de 3 jaar maaien), begrazing, dunningen in de bosbestandjes, evolueerde de ‘Groene Long’ naar een park vol natuur met bloemrijke hooilanden, bosjes vol biodiversiteit, lijn- en puntvormige elementen, waterplassen en oevers vol leven, ... Dit alles vergde tijd (én geduld) om uiteindelijk de resultaten te zien.”

Bosbeheer

Het bosgedeelte zoals het er nu uit ziet, is het resultaat van een jarenlang volgehouden natuurlijk bosbeheer: dunnen, open

plekken creëren, gelaagdheid realiseren, bewuste kappingen uitvoeren, dood hout laten liggen, bepaalde soorten koesteren, bosrandopbouw, inbrengen van specifieke bosvegetatie (daslook, salomonszegel, wilde hyacint, ...). Naast het klassieke “hooghout” is er op andere plaatsen ook aandacht voor bijvoorbeeld het cultuurhistorische hakhout, struweel, wastine, ...

Danny: “Hadden we de voorbije twintig jaar niet ingegrepen, dan zou het bosgedeelte nu bestaan uit dicht op elkaar staande, dunne, stakerige bomen met kleine kronen boven een zo goed als kale bodem. Het inbrengen van meer licht door dunningen gaf de natuurlijke verjonging meer kansen en heeft geresulteerd in een versnelde gelaagdheid, meer structuurvariatie en diversiteit. Een bijkomend voordeel was dat de minder natuurlijke ogende lijn- en hokjesstructuur van de oorspronkelijke aanplanting kon doorbroken worden.”

Jean Marie: “Om het bos te laten ontwikkelen tot een natuurlijk bosgebiedje zijn we enigszins afgestapt van de oorspronkelijke opzet van het geboortebos waar de kinderen hun boompje van weleer zouden kunnen gaan opzoeken. Door dunningen en spontane evolutie hebben wij momenteel wel een bosje met een hogere ecologische waarde.”

Maaibeheer

Als gevolg van het afgraven van de voedselrijke bovenlaag van de bodem en het volgehouden maaibeheer begint de vershraling na

zovele jaren goede resultaten op te leveren. Er is een duidelijke evolutie merkbaar in de hooilanden.

Danny: “Waar tijdens de eerste jaren na de aanleg vooral verstoringsvegetatie (netels, distels, ridderzuring, ...) werd waargenomen, is nu onder meer margriet, ratelaar, streepzaad, scherpe boterbloem, echte koekoeksbloem, ... te bewonderen. In 2000 merkte ik bijvoorbeeld de eerste rietorchis op. Intussen staan er vele honderden verspreid over heel het park.”

Beheer van exoten

In de aanvankelijk visvrije vijver werden tijdens de beginjaren ongewenste vissoorten (karpers, gibel, ...) uitgezet, die de ontwikkeling van de waterbiotoop hypothekeerden. Door het nemen van enkele maatregelen

“Het is belangrijk om de waarde van de ‘Groene Long’ te blijven onderstrepen, ook bij de beleidsmensen. Maar dit doen met louter budgettaire argumenten is niet correct. Er zijn diverse factoren om het instandhouden van deze groene parel te verantwoorden. Wat we (nog) niet kunnen begroten is de return: rendement natuurwaarden, verhoogde biodiversiteit, impact op onze gezondheid, natuurbeleving, wisselende pracht van de seizoenen, ...

Jean Marie Ongenaert

Wadi

Moerasvijver met waterviolier

(afvangen van karper en gibel, uitzetten van 'betere' vissoorten zoals snoek en zeelt, ...) kreeg de watervegetatie meer kansen.

Danny: "Een toenemend verschijnsel dat we als beheerder niet mogen veronachtzamen, is dat van de (invasieve) exoten. Waar de uitgangssituatie er vrij van was, werd gaandeweg geconstateerd dat er een aantal probleemsoorten opdoken, die een hypotheek kunnen werpen op de verdere ontwikkeling van enkele biotopen in het park. In het watergedeelte zijn dat bijvoorbeeld grote kroosvaren, watercrassula en waterteunisbloem, maar sporadisch ook geel- en roodwangschildpad. Het bosgedeelte wordt gekoloniseerd door onder meer schijnaardbei, Spaanse hyacint en bonte gele dovenetel. En sinds 2017 hebben ook de eerste halsbandparkieten de Groene Long ontdekt."

Parkbezoek

Waar er in de beginfase redelijk wat scepsis bestond omtrent de slaagkansen en de opportuniteit van een park zoals de 'Groene Long' zijn de meeste inwoners van Kuurne momenteel erg tevreden over de groene parel in hun gemeente. Steeds meer inwoners ontdekken de rijkdom en de rust van het gebied. In het kader van integrale toegankelijkheid werden recent de knuppelpaden vernieuwd, wordt er aandacht besteed aan comfortabele wandelpaden en werd een met bordjes gemarkeerde wandelroute uitgestippeld. We spraken tijdens ons bezoek met enkele toevallige bezoekers.

Willy Dejager: "De 'Groene Long' is een zegen voor ons. Ik beschouw het park een beetje als mijn eigen tuin waar ik iedere dag in kan gaan wandelen. En bovendien moet ik deze geweldige tuin niet onderhouden."

Philip Deblauwe: "Willy en ik komen hier iedere dag wandelen met ons hondje. Het is hier ook altijd rustig en wij genieten telkens van de veranderende natuur."

Jan Dewilde: "Als natuurliefhebber heb ik altijd veel interesse gehad in de evolutie van dit gebied. Met veel belangstelling volg ik de verschillende beheermaatregelen die er gebeuren. Ik probeer die trouwens ook in mijn eigen tuin toe te passen."

Danny: "De bezoekersaantallen zijn de laatste jaren gestegen. Meer en meer mensen hebben het park leren kennen. De toenemende bekendheid, ook bij jongeren, zorgt evenwel voor een grotere druk op het park, wat zich onder meer vertaalt in een toename van zwerfvuil, vandalismestreken en betreding van zones die we liever met rust zouden laten. Regelmatige opvolging is dan ook wenselijk. Hondenpoep achterlaten en loslopende honden blijven ergerlijke gewoontes, ondanks de jarenlang volgehouden ludieke bewustmakingsacties. We mogen ons in dit verhaal evenwel niet beperken tot de 'menselijke' bezoekers. Minstens even belangrijk zijn de vele honderden planten, paddenstoelen, dieren, ... die in het park hun restaurant, hun kraamkliniek of hun thuis hebben gevonden."

Tot slot

Voor de gemeente Kuurne is de 'Groene Long' uiteraard een buitenbeentje qua groenvoorziening. Voor de inwoners is het een stukje gevarieerde natuur en een groene open ruimte met een grote betekenis in een sterk verstedelijkte omgeving. Het spreekt vanzelf dat niet alle groene ruimten van de gemeente op dezelfde manier kunnen onderhouden worden.

Jean Marie: "En toch kunnen bepaalde technieken en methodieken die in de 'Groene Long' uitgeprobeerd worden, ook elders toegepast worden. In het gamma van ons openbaar groen is de 'Groene Long' het neusje van de zalm. Bepaalde aspecten van aanleg en beheer die in de 'Groene Long' werden geïntroduceerd, passen wij momenteel ook al elders toe. Het zijn soms eenvoudige trucjes zoals het intensief onderhouden van een netheidsstrook langs de paden terwijl de rest van het gazon extensief beheerd wordt."

Met dank aan

Danny Depypere
Jean Marie Ongenaert
Jean-François Van den Abeele

Meer info

NEC Het Slot
Oudstrijderslaan 40 | 8520 Kuurne
T. 056 44 02 05 | M. 0476 93 68 71
groene.long@kuurne.be

Milieudienst

Marktplaats 9 | 8520 Kuurne
T. 056 73 71 46 | milieudienst@kuurne.be

Websites

www.kuurne.be/groene-long
www.kuurne.be/leefomgeving/natuur-en-groen
www.frisinhetlandschap.be